

Linturetkellä kevätsateen jälkeen

Maakuntakisan ratkaisun hetket

30.04.-01.05.2002

Kevät 2002 oli monessa mielessä poikkeuksellinen itäsuomalaisen lintuharrastajan näkökulmasta. Toisin kuin PKLY:n kotisivun hangen syvyyttä ja sulapaikkojen pienuutta mittailevat katsaukset antoivat ymmärtää, kevät tuli Pohjois-Karjalan eteläosiin todella aikaisin ja lintuja oli liikkeellä harvinaisen hyvin jo huhtikuun alussa. Kuun puolivälissä Keski-Karjalassa, Etelä-Karjalassa ja Etelä-Savossa lyötiin lähes päivittäin saapumisennätyksiä ja harvinaisuuksia liikkui erityisesti itärajan pinnassa. Huhtikuun loppupuolta hallitsi tavanomaista voimakkaampi itäinen 'rarituuli', jonka lämpö sai vesistöt avautumaan ja koivut hiirenkorvalle jo ennen vappua.

Kaiken kruununa Kesälahdelta oli löytynyt - kiitos Tuomas Immosen ja kumppaneiden - uusi ja ylivertaisen hyvä petolintujen muutonseurantapaikka: Särkivaara. Pyhäjärven ja Puruveden välisellä kannaksella, Venäjältä ja Etelä-Karjalasta saapuvien petolintujen muuttoreitin luonnollisessa kapeikossa petolintuja näkyi sekä enemmän että paremmissa valaistusoloissa kuin muissa Pohjois- ja Etelä-Karjalan muutontarkkailupisteissä. Ennen huhtikuun viimeistä päivää avohakatululta harjulta oli nähty jo lähes 1000 petolintua (301 20.4); joukossa kiljukotka, pikkukiljukotka ja arosuohaukka.

Samaan aikaan käynnissä oli ollut neljän maakunnan välinen huhtikuun pinnakisa. Toisin kuin luovutushenkisessä PKLY:ssä, EKLY:n piirissä asiaan oli paneuduttu vakavasti (muttei vakavamielisesti) alusta lähtien, ja yhdistys johtikin jatkuvasti kisaa 10-15 lajin etumatalla. Alkukuusta oli myös Pohjois-Savo ajanut Pohjois-Karjalan ohi, mutta huhtikuun 29. päivänä PKLY oli kuitenkin onnistunut kuromaan EKLY:n etumatkan puoleenkymmeneen lajiin. Kiitos tästä lankesi monelle taholle, kuten Liperistä ennätysaikaisen lampiviklon ja arosuon löytäneelle Vesa Jouhille, varhaisia havaintoja Kontiolahdella tehneelle Mähösen Peralle, ja muille antaumuksella retkeilleille konkareille.

TARVITAAN IHME?

Huhtikuun viimeisen tiistain aattona Etelä-Karjalan alueradion toimittaja Sini Tiainen varoitteli kuuroittaisesta sateesta, eikä maakuntaan siis ollut tulossa parasta mahdollista retkisäätä. Pohjois-Karjalasta sade oli onneksi tässä vaiheessa väistynyt. Kaakon kägi-mailla ei kuitenkaan oltu huolissaan. Etelä-Karjalan kisavastaava Petri Salakka oli laittanut yhdistyksensä maakuntakisasivulle hienon ilotulitusanimaation, joka odotti enää tekstiä EKLY:n rökälevoitosta. Alkavien maakuntakisan voittojuhllisuuksien kumu kantautui jo aika ajoin tuulen mukana Kesälahdelle Lappeenrannan suunnasta.

Retkilomaannuksen valtaama pohjoinen naapuri ei pystyisi huhtikuussa ylivoimaista Etelä-Karjalaa haastamaan. Eihän Pohjois-Karjalassa enää juurikaan ollut varsinaisia lintujen muutosta kiinnostuneita ja siksi päivittäin retkeileviä 'staijareita', vaan retkeily koostui lähinnä tekstiviestien odottelusta ja muodon vuoksi sunnuntai-iltapäivisin lintupaikkojen liepeillä autoilusta. Poikamiesornit olivat avioituneet, purkaneet pihisten retkipaineensa, ja rappeutuneet saman tien vaimonsa varjossa tutiseviksi ukoiksi, tai vaihtoehtoisesti muuttaneet kauaksi Karjalan laulumailta. Naistulokkaista ei ollut noussut vielä Idänkään poikien haastajaa.

Jossakin kyti kuitenkin ajatus vastarinnasta. Muutettuani työn perässä Joensuun yliopiston Savonlinnan kampukselle olin hankkinut auton ja päässyt sopivalle iskuetäisyydelle Keski-Karjalan aliretkeillyistä lintupaikoista. Nyt ei päivän pituutta rajoittaisi enää retkikavereiden hinku päästä 'lepäämään' kotiaskeleiden pariin. Nyt voisi retkeillä vaikka kellon ympäri parin vuosikymmenen kuluessa kertynyttä tietoa täysillä hyödyntäen. Voihan kevät olla marginaalisesti aikaisemmassa Etelä-Karjalassa, mutta Pohjois-Karjalassa on huhtikuussa vastaavasti moninkertainen määrä hyviä retkikohteita.

Ajellessani Punkaharjun harjutiellä kohti Kesälahtea ja Särkivaaraa autoradiossa paasaava toimittaja kertoi kevätsateen ennustavan japanilaisten mielestä erityisen hyviä tapahtumia. Tähän mielipiteeseen oli helppo yhtyä. Saderintaman jälkeen maastossa olisi runsaasti aivan uusia lintuja. Keli oli kirkas taivaan puhdistuttua pölystä, koivujen heleän vihreät lehdet olivat juuri aukeamassa, ja idästä puhalsi lämmintä, sateen raikastamaa ilmaa. Tien vierillä lenteli suruvaippoja ja sitruunaperhosia. Mielen valtasi huovismainen toiveikas lintumieli.

Pari päivää aiemmin olin lähettänyt Pentti Zetterbergille viestin, jossa kerroin retkeileväni 30.4 Kesälahdelta Värtsilään maakuntakisan merkeissä ja kuuntelevani iltayöstä Kiteen kosteikot rantakanojen löytämiseksi. Toivoin Pohjois-Karjalan kisalajilistalta puuttuvaa luhtakanaa etsittävän myös sen parhailta pesimäpaikoilta Liperistä ja Outokummusta. Tavoitteena oli ainakin kolme uutta kisalajia ja edes jollakin tavalla kasvot säilyttävä niukanpuoleinen tappio tai - jos ihme tapahtuisi - maakuntakisan voitto Joensuun seudulta tulevien lisälajien avustamana. Halosen Markku kuuntelisi viimeisenä kisailtana Rääkkylän kosteikot.

SÄRKIVAARAN PETOMUUTTO

Heti Särkivaaran juurella korvani poimivat läheisellä mäntykankaalla laulavan hernekertun - uuden ja odotetun maakuntakisalajin. Korvasienten kasvua mittailen ja rapakuntoinen henki pihisten kapusin jyrkkärinteisen harjun päälle. Alusta alkaen oli selvää, että petolinnut olisivat tänään liikkeellä. Muutaman hiljaisen päivän putki oli katkennut edellispäivän sateeseen ja vaaran lähistöllä pesivät hiiri- ja kanahaukat haukat kaartelivat auringonpaisteeseen herättyään komeasti jo aamusta. Sekaan lipui pian muuttaviakin petolintuja, joita oli ilo seurata kirkkaassa säässä.

Klo 10.29 Leviäkiven suuntaan, Martiskaisen Kimmon kotitalon päälle, ilmaantui hiirihaukan seuraan sitä reilusti suurempi roikkosiipi, jota luulin aluksi sääkiseksi. Kaukoputki paljasti kuitenkin oranssia pyrstöään kaarrossa levittävän isohaarahaukan, jonka ruipeloa, mutta ulottuvaista olemusta sain verrata kohta myös sääkseen, ennen linnun poistumista kaakon suuntaan. 'Tuplamilvuksen' siipien kärkiväli oli suurempi kuin kalasääksellä! Havainnosta ilahtuneena lähetin Tuomakselle paljon puhuvan tekstiviestin: 'Isohaarahaukka kie/SE 10.29-36 Kes Svaara. Petoja 40, Scur! E-K kaatuu kalkkiviivoilla?' Kun pohjilla oli heti aamusta kaksi lajia oli kolmen lajin tavoitteen ylittyminen enemmän kuin todennäköistä.

Muutonseuranta jatkui toiveikkaan lintumielen merkeissä, vaikka lähituntien ainoa todellinen piristys olikin 18 tilhen parvi, joka laskeutui tutkimaan yksinäistä patsastelijaa muutaman metrin päästä. Kello 12.54 tilanne kuitenkin muuttui nopeasti. Etelästä tuli iso jalohaukka suoraan kohti, hivenen havaintopaikkaa alemmalla tasolla. Lintu oli kellanvaaleine päälakineen huolestuttavan näköinen tapaus, mutta paljastui läheltä katsoen vaaleaksi 2kv-muuttohaukaksi, päällisin puolin ad-keltapäähaukkaa muistuttavaksi otukseksi. Haukka ohitti minut vain 30 m päästä, vaaran rinnettä viistäen ja kuusitaimikon rautiaisia järkyttäen.

Klo 13.18 Leviäkiven reitti tuotti taas tulosta, tällä kertaa tavallisen haarahaukan hahmossa. Tumma aikuinen yksilö lensi lopulta aivan vierestä ohi ja teki näin tilaa 13.24 jostakin ylhäältä ilmestyneelle aikuiselle muuttohaukalle, joka ei aikaansa tuhlannut vaan iski täyttä vauhtia kaakkoon Pyhäjärven rantaan. Pian vaarojen takaa pöllähtikin ilmaan viitisenkymmentä närkästyntä lokkia. Nyt ehdin jo vähän evästellä ennen kuin seuraava 'namupala', 3kv koiras

arosuohaukka ilmaantui näköpiiriin klo 13.48. Lintu lensi vaaran eteläpuolelta hitaasti päin itätuulta ja voitiin pukunsa perusteella tunnistaa kaksi edellistä päivää Saaren Tarassiinlahden (25 km S) sammakoilla herkutelleeksi yksilöksi. Oli aika soittaa välisoitto Keski-Karjalan sentraali-Santralle, Halosen Markulle.

KITEENJÄRVEN VESILINNUT

Särkivaaralla näkyi päivän mittaan yli 70 petolintua, mutta kun mehiläishaukkaa ei kovasta yrityksestä huolimatta tuntunut löytyvän, päätin klo 15.30 lähteä jatkamaan maakuntapintojen etsimistä paikallisena lepäilevien lintujen parista. Mäntyniemen kartanon pelot tarkastettiin sekä itä- että länsipäästä, tuloksena edelleen innokkaasti huhuileva uuttukyyhky, esiakuinen pohjoista kohti kiiruhtava merikotka, ja koivikossa rummuttava valkoselkätikka, muttei yhtään uutta kisalajia. Myös Piikkeensalmi oli tyhjänpuoleinen. Jatkoisin siis Puhoksen peltojen kautta Kiteelle.

Kivivuoren Hannu oli löytänyt päivällä jäitään karistavalta Kiteenjärkeä noin 33 linnun allihaahkaparven (uusi kisalaji, myös Tohmajärvellä lepäili pienempi parvi), joka oli edelleen paikalla klo 17.30. Selasin moneen kertaan paikalliset vesilinnut lapasotkan toivossa, mutta löysin vain 100 mustalintua, 6 allia ja parikymmentä tukkakoskeloa. Vastarannalla näkyi kuitenkin vähintään 63 joutsenta ja Pohjois-Karjalan puutelaji kyhmyjoutsen nousi mieleeni. Siispä Kunonniemen puolelle tähystyspaikkaa etsimään.

Kunonniemessä kävelin rantaan ja jouduin toteamaan joutsenten olevan edelleen katveessa. Pikku niemekkeen edessä olevasta railosta kuului klo 18.15 kuitenkin outoa honotusta, jonka lähteeksi paljastui koiras ristosorsa. Kevään suumentama 'tadde' piiritti innolla saamastaan huomiosta vaivaantuneita isokoskelokoiraita. Siispä taas uusi laji ja soitto Markulle, joka tulikin lintua katsomaan myöhemmin illalla, allihaahkojen jo jatkettua matkaansa. Itse siirryin uudesta kisalajista tyytyväisenä Päätyeen pohjoispään tornille lahden 360 tukkasotkaa seulomaan. Lapasotkaa ei edelleenkaan löytynyt, mutta sentään kolme pilkkasiipeä ja 18 härkälintua. Ilmeinen ruokokerttunen särähti kerran tornin vieressä, muttei päässyt vielä havaintovihkoon.

KUTSUKAA MCCALL

Parin tunnin tuloksettomana seulomisen jälkeen oli aika siirtyä kohti Kiteenlahtea, Hyypiitä ja Juurikkajärveä, ja päästä Päätyen lintutornia vastapäätä kesämökkiä laittomasti väsäävä miekkonen yöllisiin puuhiinsa. Matka vei suuremmista tapahtumista Juurikalle, jossa parkkeerasin pienen sivutien varteen ja rämmin eväiden kera järven itäpuoliselle avohakutulle mäelle. Aikaisemminkin olisin voinut mennä, koska mäeltä avautui nyt hämärän peitossa olevaan pohjoispäähän ihan mukiinmenevä näkymä. Siellä sitten istuskelin toista tuntia, järven ääniä kuunnellen ja välillä luhtahuittia vihellellen. Kevään ensimmäinen hyttysten hyökkäys toi lisäväriä pimenevään iltaan.

Aluksi kutevien viitasammakoiden porinan seasta kuului vain lehtokurppia ja järven vakiolaji, liejukana, mutta pian alkoi ruokokerttunen särästä ruovikon reunassa ja päivän viides uusi kisalaji oli tosiasia. Ja kun kolmen vartin päästä luhtahuitti viimein vastasi viheltelyihini kuuden huittauksen sarjalla, olin jo varsin tyytyväisillä mielin. Vielä puuttui kuitenkin luhtakana ja huhtikuun lopussa jo mahdolliset pikkuhuitti ja ruokosirkkalintu. Siispä kiireimmän kaupalla kohti Tohmajärven Peijonniemenlahtea. Matkalla huomasin huvittuneena hyräileväni jostakin mielen syövereistä esiin noussutta Kutsukaa McCall -sarjan tunnusmelodiaa... sarjahan on alkuperäiseltä nimeltään 'The Equalizer'. Nauratti niin, että auto ajautui vaarallisen lähelle ojaan. E-K:laisille olisi tiedossa yllättävän tiukka tulosten purku.

Perillä Tohmajärvellä remuava ja autonrämillään kiihdyttelevä vappu-nuorisio esti rantakanon kuuntelun. Sarvipöllö huusi pari kertaa örinän lomassa, mutta itse kiirehdin jo kohti Värtsilää ja Uudenkylänlampea, jonne saavuin klo 23.25. Ei mitään, joten Sääperin länsipäähän, jossa oli illan toinen liejukana, muttei 'rallusta'. Takaisin tulvivalle Uudenkylänlammelle ja tällä kertaa

toiselle puolelle, jossa viimeiset 5 minuuttia tuottivat soidintavan jänkäkurban ja nikottelevan kaulushaikaran. No, kaipa joensuulaiset olivat ahkeroineet ja löytäneet 'ralluksen'. Olihan niitä havaittu useita kaikissa muissa kisan maakunnissa, ensimmäiset heti kuun alussa jolloin vedet olivat lajille vielä sopivan matalalla. Turha toivo, Joensuussa makoiltiin syvällä vällyjen välissä, talviunen päättymistä odotellen.

VAPPUAAMU VÄRTSILÄSSÄ

Aamu valkeni Värtsilän Uudenkylän pellolla vasta klo 7.00, ja kömmin autosta auringonpaistetta hehkuvaan aamuun. Vilkaistu peltotielle, jossa vielä 1980- tai 1990-luvulla olisi tässä vaiheessa aamua seisonut stajareiden rivistö: tyhjää! Kukaan muu ei ollut tullut vappuaamuksi Värtsilään, vaikka juuri aamulla lintu liikkuu ja olosuhteet ovat parhaimmillaan. Sääperin Haponojan sulassa lepäili harmaasorsapariskunta ja vain 50 metrin päässä rantaniityn reunassa ruokaili kaksi metsäkaurista. Aamu oli upea ja lämmin henkäys kaakosta lupaavan tuntuinen. Palasin siis kunnantalon pellolle ja pystytin peltotien risteykseen 'leirin' retkituoleineen ja eväsreppuineen. Ensi töikseni aloin käymään Jonssonin avulla läpi Pohjois-Karjalan maakuntakisatilannetta.

'Tjuvii - tririllit - tjuvii' Hiljaisen aamun rikkoi aivan vierestä kuulunut keltahempon lentoääni! Siinä se jo näkyikin lentämässä matalalla kohti kunnantaloa. Sain lentävän linnun vaivatta putkeen ja näin sen keltaisen yläperän, kapeat valkeahkot siipijuovat ja yksivärisen pyrstön. Lintu laskeutui klo 9.02 kunnantalon takaisiin koivuihin ja sain aiheen soittaa unisena vastaavalle Markulle. Puhelun jälkeen istuin taas alas ja jatkoin kirjan selailua taivaanrannan tarkistusten lomassa. Vanha muuttohaukka partioi matalalla pellon päällä, Uudenkylänlammen suuntaan laskeutuen. Laskujeni mukaan Pohjois-Karjalassa oli nähty huhtikuussa ainakin 180 lajia.

Klo 9.28 päältä kuului sitruunavästäräkkimäinen lentoääni 'sbriip!' Hypähdin putkelle ja näin västäräkin takaviistosta: harmaa selkä ja valkeat siipijuovat... lintu näytti 'sittikseltä', mutta oli toivottomassa kulmassa määrittämiseksi. Äkkiä västäräkki koukkasi kuitenkin jyrkästi alas, kohti tarkkailupaikan viereistä tulvalätäkköä. Vain vaivoin perässä pysyen pysäytin putken pajupuskan latvassa paistattelevaan upeaan sitruunavästäräkkikoiraaseen, joka tiputtautui kohta vetiseen sänkipeltoon. Taas oli syytä soittaa Markulle.

Kirosin jo ääneenkin kun ketään ei tullut paikalle: Tulkaa nyt ihmeessä tänne! Harvinaisen hyvää itävirtaus purkaa lastiaan jo toista päivää ja maasto on tyhjä harrastajista! Hienoahan täällä oli lintupaljouden keskellä retkeillä, ja äänetkin kuuluvat paremmin kun jatkuva puheen pulputus ei häirinyt, mutta kyllä näitä 'rareja' olisi kiva yhdessäkin ihaila. En kuitenkaan ehtinyt asiaa juuri sen pitemmälle harmitella, kun takavasemmalta kuului kolmannen kerran epätavallinen ääni ja pian sain ihaila saapumisennätyksensä tekevää rantakurvia. Vilkaasti ääntelevä 'xenus' lensi pari kierrosta soidinlentoa tulvalätäköön ympärillä ja kävi vielä kiertämässä minutkin ennen kuin jatkoi luoteeseen kohti Perämeren rantoja, valkeahkot siipien takareunat auringossa välkkyen.

Klo 10 maissa Värtsilään alkoi saapua ensimmäisiä retkeläisiä: Markun lintukurssilaisia, Vuorisen pariskunta ja puhelinoiton perusteella Värtsilään kiirehtinyt Wahlgrenin Aarne. Sitruunavästäräkin etsintä ei tuottanut tulosta, mutta viimeksi mainitut kolme onnekasta olivat paikalla, kun 2kv pikkukiljukotka nousi klo 11.50 Uudenkylänlammelta ja liukui kaartelunäytöksen jälkeen peruuttamattomasti kaakkoon Räikönvaaran taakse. Vielä tässäkin vaiheessa pellolle tuli unisen kuuloisia puhelintiedusteluja Joensuun ja Kiihtelysvaaran suunnalta. Lintutieteellisen yhdistyksen 'aktiivit' heräsivät iltapäivään kännyköitään räpläten, piippavieroituksen jälkioireita yhä potien.

Niin alkoi 30.4 -1.5. 2002 linturetki kallistua kohti loppuaan. Jatkoin iltamyöhään Tohmajärven ja Kiteen lintupaikoilla, mutta lähes helteiseksi muuttuva sää lamaannutti lintuliikenteen, eikä mitään mainittavampaa enää osunut vastaan. Retken havainnoista kuultuaan Pönkän Heikki arveli, ettei olisi ollut niin väliksikään. On totta, että yhtä hyvää 'rariputkea' ei ollut aiemmin kohdalleni Suomessa sattunut. Kevään huipentuma-aikaan huhtikuun viimeisellä viikolla ja toukokuun alussa

harvinaisuuksia näkyy toki joka retkellä, ja parhaina päivinä useita lajeja, mutta harvoin sentään näin monta. Itselleni linturetkely maistuu kuitenkin aina ja periaatteessa vaikka kuukauden yhteen putkeen (kuten ulkomaanmatkoilla teen), riippumatta siitä montako 'raria' havaintovihkoon on kertynyt. 'Rarit' ovat mukava lisämauste muutenkin enemmän kuin riittävän mielenkiintoisessa lintuharrastuksessa.

EPILOGI

Toukokuun 2. päivänä stajiasimme vaisua petomuuttoa Särkivaaralla Tuomaksen ja Nevalaisen Airin kanssa kun kännykkä kertoi Pohjois-Karjalan sittenkin voittaneen maakuntakisan kahdella lajilla! Ilomantsista oli löytynyt yllätyslaji harjalintu. Etelä-Karjalassa oli ilmeisesti aattona keskitytty EKLY:n voitonparaatin viime hetken valmisteluihin. Tietävästi tarkoituksena oli marssia ensin Simpeleen vesitornin ympäri rumpua lyöden ja pikkusarvuspilppuja heiluttaen, jatkaa sieltä Tarassiin tornille piirissä tannerta tömistämään, ja (nyt itkuvirsiksi vaihtuneita) pilkkalauluja pohjoiskarjalaisista laulamaan. 6-tien varteen maakuntien rajalle piti pystyttää voiton kunniaksi Tuntemattoman ekyläläisen käsi ojossa pohjoisen uhkaa torjuva patsas. Tarkoitusta varten Viipurista saatu 28-metrinen päätön Leninin patsas odottaa yhä erään parikkalalaisen omakotitalon takapihalla, pelottava puhelintolpasta veistetty seipiö käteen upotettuna.

Alustavista tuloksista iloittiin Särkivaaran mäellä, mutta ihan täysin voittoon ei vielä uskallettu uskoa. Maakuntakisan jälkipeli kiristikin tunnelmia aina toukokuun 7. päivään saakka, kun epävarmoja tai siihen asti pimennossa olleita havaintoja punnittiin. Etelä-Karjalasta varmistui turkinkyhky ja hernekerttu, mutta niinpä löytyi Kesälahdeltakin Hans Collianderin turturikyhky, joka piti voiton käsissämme loppuun saakka. Puinnin päätyttyä tuloksiksi jäivät: P-K 182, E-K 181, P-S 169 ja E-S 153; kaikki omien alueidensa ennätyksiä - kiitos poikkeuksellisen hienon huhtikuun!

(Lintuhavaintoja lukuun ottamatta tekstiä ei ole tarkoitettu aivan kirjaimellisesti otettavaksi)

Teksti on julkaistu aiemmin Siipirikko-lehdessä.